Imaginea unui mare artist al României – Ștefan Ruha

(Grigore Constantinescu – 18 octombrie 2011)

Rămânem recunoscători marilor noștri artiști care au strălucit prin darul lor în țară, dar și peste hotarele ei. Este vorba acum despre destinul marelui violonist Ștefan Ruha, dispărut pe drumul eternității acum șapte ani. Ce ne ajută să-i cinstim și să-i respectăm memoria? Pe de o parte studii monografice, la care putem adăuga editarea pe disc a interpretărilor sale, salvate astfel din tăcerea fonotecilor. Deci, pentru a nu pierde ce se știe despre el, a fost nevoie și de mai mult, adică de acea documentare specifică unei scrieri despre Maestru.

Cu un timp în urmă mi-a fost înmânată cartea scrisă de Ion Oltețeanu. Autorul acestei lucrări și-a asumat o astfel de activitate și ne oferă, în forma unui volum monografic, rezultatul meritoriu al muncii sale, pro memoria Ștefan Ruha. Există în cuprinsul acestui volum multă informație, ca și sugestii privind interpretarea muzicală și întregul carierei sale, așa cum au fost trăite de marele violonist. În calitatea ascultătorului, am avut uneori condițiile identificării aprecierilor estetice și valorice prezentate acum de autor, alăturate cu impresiile păstrate în sipetul amintirilor. Desigur, această dimensiune personală este ocazională și incompletă, chiar dacă are pondere afectivă. Monografia menționată se clădește pe ritmuri arhitectonice specifice, de-a lungul capitolelor ce înscriu în pagini de carte viața artistului, formarea interpretului cu studii în aura școlii violonistice clujene, dimensiunile viziunii sonore și concepției stilistice interpretative violonistice și mărturiile păstrate în sufletul ascultătorilor.

Vorbind despre tânărul muzician, unul dintre criticii care i-au urmărit primele decenii de carieră, Jean-Victor Pandelescu, ne oferă o descriere impresionantă a evoluțiilor sale concertistice. Într-o cronică publicată în 1953 citim : „Temperament viguros și năvalnic, dispunând de o forță artistică înnăscută, Ștefan Ruha cântă cu naturalețe și ușurință. În mâna sa, vioara... pare o jucărie minunată. Violonistul posedă nu numai ușurința execuției, dar și căldura unui ton plin și puternic ce răzbate departe și care, în sunetele grave, sunt de o răscolitoare forță emotivă.” După laurii cuceriți în acea perioadă la Concursul Național al Tinerilor Soliști și la Festivalul Tineretului și Studenților din 1953, numele interpretului se impune prin numeroasele sale performanțe. Este de menționat că personalitatea lui Ștefan Ruha, la momentul respectiv strălucind prin tinerețea talentului său, s-a făcut remarcată în lumea muzicii prin cucerirea premiul I în prima competiție internațională dedicată, în 1958, lui George Enescu. Istoria Festivalului și Concursului enescian rămâne astfel pentru totdeauna legată de numele lui Ștefan Ruha, de victoria sa artistică, parcă ceea ce a urmat în drumul vieții ar fi, simbolic, consecința momentului.

„Ștefan Ruha face parte, o spun fără să ezit, dintre marii violoniști ai secolului XX” – îmi spunea într-un dialog dirijorul Iosif Conta, adăugând: „Indiscutabil că el a avut o capacitate specială de a realiza un repertoriu fantastic. Ruha a cântat la vioară **totul**. Nu s-ar fi dat la o parte de la nimic ce este scris logic pentru vioară. Nu există cred lucrare pe care Ruha să nu o poată cânta. Avea o tehnică extraordinară, putea să cuprindă orice repertoriu, orice stil, și avea o neobișnuită capacitate de muncă. Eu îl țin minte din tinerețe, de când era student. Întotdeauna el era cu vioara în mână... N-am spus-o pentru prima dată că n-am văzut în viața mea o armonie mai perfectă între om și instrument. Vioara făcea parte din el. Dacă i s-ar face o pictură sau o sculptură, trebuie cuprins cu vioara – un tot unitar om-instrument. Acesta era Ștefan Ruha... era o perfecțiune de imagine **omul**

și vioara – Ștefan Ruha. Eu am cântat cu foarte mulți violoniști, cum spuneam, de la Menuhin, Szeryng, Isaac Stern, Lola Bobescu, Ida Händel la Ion Voicu – i-am numărat pe cei mai mari din lume. Dintre români, mă gândesc la Ștefan Ruha."

Orchestra filarmonicii „Moldova", cu care și-a făcut Maestrul debutul concertistic, l-a însoțit, în anii următori și într-un turneu de succes în Franța, împreună cu dirijorul Gheorghe Costin. După un astfel de moment, cronicile salută prezența artistului în programele Rencontres musicales de Poitiers. Violonistul, care va rămâne constant un favorit al publicului parizian, a constituit, spune cronicarul „...punctul fierbinte al acestui concert – autorul continuând: cât de impresionantă, uluitoare a fost prezența violonistului Ștefan Ruha care, cu o căldură îmbătătoare a interpretat Concertul de Haciaturian, operă redutabilă, cu o virtuozitate excepțională. Intensitatea sonoră care răscolește în adânc te lasă cu răsuflarea tăiată. Un arcuș în zbor degete impresionante prin precizia lor... treci de la o expresie plină de tandrețe la caracterul suveran al cadenței cu o ușurință deconcertantă, în care sentimentele exaltă și domină scriitura muzicală."

Trebuie reținut faptul că, în preajma concursului internațional enescian, de la București, Ștefan Ruha cucerește laurii Concursului Internațional „Piotr Ilici Ceaikovski", urmat în consecință de un periplul unui lung turneu în Rusia. Un an mai târziu, este primul interpret român care participă la Concursul Internațional „Marguerite-Long-Jacques-Thibaud", cucerind cel de al doilea important premiu al carierei sale.

„Ei bine Ruha, când s-a dus prima dată la Paris – povestește dirijorul Iosif Conta – a luat imediat un premiu. Oriunde s-a dus și oriunde a fost cunoscut, el a fost deîndată considerat ca o mare personalitate, ca un mare violonist." În relație cu aceste participări care vor alcătui cartea vizită a artistului pentru deceniile de carieră, putem reține că, pentru Ștefan Ruha, **Concertul** de Ceaikovski constituia cea mai dragă lucrare a repertoriului său cu orchestra, interpretarea sa cucerind entuziasmul publicului de pretutindeni.

Printre cei care l-au ascultat în prezențele sale europene se numără și muzicologul clujean Ștefan Angi, care își amintește: „La începutul anilor '60 am asistat la un concert-recital susținut de Ruha împreună cu Ferdinand Weiss la Moscova. Au cântat, printre altele, și cunoscuta transcripție pentru vioară și pian din baletul **Romeo și Julieta** de Prokofiev. În pauză, doamna Prokofiev a venit și, felicitându-l, i-a mulțumit pentru excepționala interpretare. Totodată a cerut permisiunea ca în exemplarul personal al lui Ruha să aducă o corectură pe partitura **Gavotei**, eliminând o greșeală de tipar. La rămas bun de la Ruha, doamna Prokofiev a menționat că a mai făcut încă o dată această corectură, spunând interpretului: **acuma știu că dintre cei mai mari violoniști, cel puțin doi, dumneavoastră și Jasha Heifetz, veți cânta corect această muzică a soțului meu."**

Cercetăm unele dintre puținele extrase de cronici citate în monografia menționată. Fără a putea astfel să reconstituim în întregime drumurile turneelor sale europene, la care se adaugă și cele de peste Ocean – în SUA – putem să obținem totuși o imagine a interpretului internațional, în dialog cu publicul și presa timpului. Presa germană apreciază performanțele sale subliniind: „Un virtuoz al viorii care cântă cu inima, înflăcărat dar elegant, spiritual dar energic, toate reunite în personalitatea interpretului (Berliner Zeitung); ...Un Paganini al României..."(Turinghische Landeszeitung); Tot presa germană arată o atenție aparte pentru muzica beethoveniană, comentând realizarea lui Ștefan Ruha pe care o apreciază pentru „...claritatea sa, soliditatea construcției reliefate de **Concertul pentru vioară** în tot discursul solistic" (Der Morgen, Berlin).

În Franța, critica muzicală apreciază de asemenea abordarea muzicii romantice vieneze, astfel remarcată prin modul în care artistul român cântă **Concertul pentru vioară** de Johannes Brahms: „Ștefan Ruha a cântat cu o eleganță a stilului și o măiestrie stupefiantă această operă romantică în care trăsăturile de virtuozitate pândesc interpretul aproape la fiecare pagină.” (La voix du Nord Roubaix).

Ne oprim câteva momente și asupra participării artistului la viața muzicală a Spaniei, unde era mereu deosebit de bine primit: „Ștefan Ruha cu sunet strălucitor și amplu a prezentat **Cele patru anotimpuri** de Antonio Vivaldi. Te surprinde magistral prin cantabilitate și virtuozitate. Într-un cuvânt el realizează prodigios, cu o mânuire subtilă de arcuș, frumusețea adresării și expresia descriptivă.” (Meridiano de la Ciudad); alte cronici rețin atenția asupra „...dulceții sunetului violonistic” (La voy de Espana); „...muzicalitatea de un nivel superior, dicțiunea perfectă, de o profunzime de impresionează ascultătorii; artist însoțit de ovații la finalul interpretării sale” (Liberdad-Valadolid), „Surprinzător și magistral !”(Diario de Las Palmas).

Așa cum am putut observa, Ștefan Ruha a cucerit lumea, în cele aproape cinci decenii ale carierei sale, cântul său, pe vioara Amati din secolul al XVIII-lea, fiind admirat pretutindeni pe cuprinsul Europei, măiestria de care dispunea devenind un model și în activitatea sa de profesor. Printre cursurile sale de măiestrie, merită amintite cele susținute la Academia de Muzică din Sion – Elveția, în cadrul Festivalului **Tibor Varga**. „Interpret de înaltă clasă...”, un „Paganini al României”, „uimitor și magistral”, „violonist înnăscut”, toate acestea sunt calificative mereu repetate în timp. Cum spune și autorul cărții dedicate lui, Ion Olteţeanu: „Cu adevărat nu sunt cuvinte prea mari pentru a defini personalitatea artistului român, a cărui personalitate era capabilă de a atrage prin darul său de a pătrunde în adâncul sufletului celor care îl ascultau.”

Unul dintre cei mai de seamă dirijori de cor al culturii noastre muzicale, contemporan cu cel despre care am vorbit acum, Dumitru D. Botez, mărturisea în **Memoriile** sale: „Dumnezeu l-a înzestrat pe om cu multe daruri. Două dintre ele mi se par a fi de foarte mare preț și mă impresionează în mod deosebit: amintirea și uitarea.”

Am evocat împreună cu dumneavoastră, spre neuitare, imaginea unei personalități puternice care, îmbinând arta cu cariera, a împlinit destinul unuia dintre marii violoniști ai secolului XX, aplaudați pretutindeni de publicul lumii – Ștefan Ruha.